

Recenzja rozprawy doktorskiej

W związku z powołaniem mnie przez Radę Naukową Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego na recenzenta w postępowaniu doktorskim mgr. **Macieja Langera** (dalej: Doktorant) przedstawiam następującą recenzję, której konkluzja jest **pozytywna**.

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska zatytułowana „Status prawny tokenów cyfrowych” (Katowice 2024, s. 340). Rozważania w przedmiocie tego, czy przedstawiona rozprawa doktorska spełnia wymogi ustawowe, wymagają ustalenia: czy przedstawiona problematyka stanowi problem naukowy oraz, czy przedstawione wnioski stanowią jego oryginalne rozwiązanie. W tym celu rozważam, co następuje.

1. Tematyka i struktura pracy

Jako temat pracy Doktorant wybrał zagadnienie statusu prawnego tokenów cyfrowych. Temat został sformułowany w sposób pozwalający na łatwe zrozumienie przedmiotu rozprawy.

Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, podsumowania oraz elementów formalnych w postaci wykazów źródeł, aktów normatywnych i orzecznictwa.

Tematykę pracy nakreślono we wstępie poprzez wyodrębnienie dwóch głównych tez (bardziej odpowiednie byłoby nazwanie ich hipotezami) badawczych:

1. Obecne instytucje prawa cywilnego, jak i prawa rynku finansowego są niedostosowane do występowania tokenów cyfrowych, stąd też istnieje potrzeba przeddefinowania tych instytucji lub stworzenia nowych uwzględniających tokeny cyfrowe.
2. Niejasny status prawny tokenów cyfrowych stanowi zagrożenie dla uczestników rynku finansowego.

Hipotezy te mają stosunkowo ogólny charakter, ale dotyczą faktycznie nierozwiązanych kwestii prawnych. Weryfikacji hipotez Doktorant dokonuje poprzez sformułowanie i przeprowadzenie procedury badawczej w odniesieniu do sześciu pytań:

1. Czym z technicznego i funkcjonalnego punktu widzenia są tokeny cyfrowe?
2. Jaki jest prawnorzeczowy status tokenów cyfrowych?
3. Czy – a jeśli tak, to pod jakimi warunkami tokeny cyfrowe mogą być zakwalifikowane jako instrumenty finansowe?
4. Jak tokeny cyfrowe mają się do instytucji papierów wartościowych i znaków legitymacyjnych?
5. Czy tokeny cyfrowe mogą być wiązane z prawami podmiotowymi bezwzględnyymi?
6. Jakie są potencjalne kierunki publicznoprawnej regulacji tokenów cyfrowych?

Określenie problematyki we wstępie uznaję za poprawne i klarowne. Ten element pracy oceniam pozytywnie.

2. Metodyka pracy i warsztat

W rozprawie świadomie wskazano we wstępie wykorzystywane metody badawcze. Doktorant posługuje się metodą dogmatyczną, badaniami empirycznymi, komparatystyką prawniczą. Określenie metod budzi pewną wątpliwość; określenie „metoda empiryczna” powinno być zostać doprecyzowane – jak się wydaje, Doktorantowi chodziło raczej o badanie zjawisk w świecie fizycznym, z wykorzystaniem odpowiednich do tego celu metod szczegółowych (obserwacja, eksperyment).

Prowadzone przez Doktoranta badania komparatystyczne są prawidłowo opisane pod kątem metodologicznym. Dobór systemów prawnych został należycie uzasadniony.

Baza bibliograficzna pracy jest rozbudowana i zawiera najważniejsze pozycje z zakresu literatury przedmiotu. Dobór tych pozycji jest prawidłowy, chociaż pewnym brakiem jest niewielki udział autorów z niektórych państw będących źródłem refleksji komparatystycznej.

Warsztat pisarski Doktoranta jest dobry; posługuje się on poprawnym językiem prawniczym. Z wyjątkiem drobnych błędów literowych czy gramatycznych, zdania budowane są w sposób zrozumiały prowadzone wywody logiczne i spójne.

Język pracy niekiedy cechuje pewna emocjonalność, co prawdopodobnie jest skutkiem pasji naukowej Doktoranta. Czasami Doktorantowi zdarzają się błędy w zakresie znaczenia terminów, np.:

- w zdaniu „Tokeny cyfrowe, ze względu na ich technologiczny i ekonomiczny charakter, stanowią skomplikowane i abstrakcyjne pojęcie, które dla osób niewtajem-

niczonych może wydawać się niezwykle trudne do zgłębienia (s. 13)” nazwa „abstrakcyjne pojęcie” użyta jest błędnie, ponieważ abstrakcyjność pojęć nie ma nic wspólnego z łatwością ich zrozumienia;

- w zdaniu „Cyfrowa natura tokenów stawia przed prawem zupełnie nowe wyzwania, gdyż tradycyjne regulacje były tworzone z myślą o świecie analogowym, bazującym na materialnych substratach (s. 314)” słowo „analogowy” oznaczające sposób odwzorowania wielkości fizycznej przy użyciu innej wielkości fizycznej zupełnie nie pasuje; prawdopodobnie właściwsze byłoby tu odniesienie się do koncepcji społeczeństwa informacyjnego, bo to właśnie styk technologii i instytucji społecznych jest źródłem wyzwań dla systemu prawnego.

Błędy tego typu są jednak na tyle nieliczne, że nie wpływają negatywnie na ocenę.

Ogólna ocena tego aspektu rozprawy jest pozytywna.

3. Strona formalna

Strona formalna rozprawy jest dobra, chociaż przy odrobinie jeszcze wysiłku mogłaby być bardzo dobra. Doktorant, będąc osobą bardzo sprawnie posługującą się komputerem, mógł lepiej wykorzystać dostępne udogodnienia (np. menedżery bibliografii) i uniknąć pewnych błędów formalnych, do których należy: niejednolite posługiwanie się stylem cytowania, błędy interpunkcyjne w cytowaniach i przypisach dolnych (m.in. brak kropek na końcu przypisu). Zdarzają się też niedokładności, takie jak użycie słowa „dolar” dla określenia waluty, podczas gdy bez określenia państwa, nie jest możliwe ustalenie, o jaką walutę chodzi. Nie są to oczywiście błędy poważne, ale ich występowanie pozostawia pewien niedosyt staranności. Ogólnie stronę formalną pracy oceniam jako wystarczającą.

4. Tezy rozprawy

Rozdział I wprowadza czytelnika w aspekty technologiczne i prawne pojęcia tokenów cyfrowych. Rozdział rozpoczyna się omówieniem genezy tokenów cyfrowych, wskazując na ich ewolucję w kontekście technologii blockchain oraz rozwoju rynków cyfrowych. Doktorant przedstawia historyczne tło powstania tej technologii, co pozwala zrozumieć jej miejsce w nowoczesnych systemach gospodarczych. Doktorant dokonuje także klasyfikacji tokenów, uwzględniając uwarunkowania prawne i poglądy występujące w literaturze.

Rozdział II „Tokeny cyfrowe jako przedmiot obrotu cywilnoprawnego” skupia się na analizie prawnej tokenów cyfrowych w kontekście ich funkcjonowania w obrocie cywilnoprawnym. Doktorant obszernie przytacza stanowiska doktryny dotyczące charakteru

prawnego tokenów, dzieląc je na nurty, co świadczy o bardzo dobrym opanowaniu materii. Doktorant z łatwością znajduje powiązania pomiędzy koncepcjami występującymi w zasadniczo różnych systemach prawnych (co może być wyrazem konwergencji tych systemów; przynajmniej częściowej, sektorowej). Tłumacząc naturę prawną tokenów cyfrowych Doktorant posługuje się koncepcją środków symbolizujących prawa podmiotowe K. Zacharzewskiego rozwijając ją na potrzeby obrotu tokenami. Kolejna część poświęcona jest tokenom cyfrowym jako dobrom wirtualnym stanowiącym mienie. Doktorant szczegółowo omawia różnice między dobrami cyfrowymi, dobrami wirtualnymi i treściami cyfrowymi, wskazując na specyficzne cechy tokenów w tym kontekście. Analiza ta prowadzi do próby zakwalifikowania tokenów jako składników mienia w rozumieniu prawa cywilnego. Przedstawia również koncepcję efektu związania, polegającą na możliwości przeniesienia lub wykonywania praw przy pomocy tokenu.

Rozdział III rozprawy poświęcony jest tokenom inwestycyjnym, które stanowią szczególną kategorię zamiennych tokenów cyfrowych. Głównym celem tych tokenów jest generowanie korzyści ekonomicznych dla ich posiadaczy, określanych jako tokenariusze. Ze względu na ich przeznaczenie, podlegają one licznym ograniczeniom w zakresie kreacji oraz obrotu. Ograniczenia te wynikają z konieczności zapewnienia bezpieczeństwa uczestnikom obrotu cywilnoprawnego, co prowadzi do ich reglamentacji przez prawo publiczne. Doktorant przeprowadził również analizę różnic między tokenami inwestycyjnymi a tradycyjnymi instrumentami finansowymi, takimi jak akcje czy obligacje. Poruszono także problematykę identyfikacji tokenów inwestycyjnych jako papierów wartościowych w świetle amerykańskiego testu Howeya.

Rozdział IV rozprawy poświęcony jest tokenom użytkowym. Tokeny te mogą być używane do uzyskiwania dostępu do określonych usług lub dóbr. Ważnym aspektem jest także ich potencjalne zastosowanie jako kwalifikowanych środków dowodowych, które mogą dokumentować istnienie stosunków prawnych między stronami. Tokeny użytkowe są zazwyczaj związane z konkretnymi usługami lub produktami, co różni je od tokenów inwestycyjnych. Doktorant zwraca uwagę na sytuacje, w których tokeny użytkowe mogą zawierać komponent inwestycyjny, co prowadzi do konieczności ich szczegółowej analizy prawnej. Istotnym elementem rozdziału jest analiza problematyki tokenów personalnych oraz zarządczych w kontekście Zdecentralizowanych Autonomicznych Organizacji (DAO).

Rozdział V rozprawy poświęcony jest NFT. Rozdział ten rozpoczyna się od wyjaśnienia pojęcia NFT, podkreślając ich niewymienny charakter. NFT różnią się od innych tokenów cyfrowych tym, że każdy z nich posiada unikalny identyfikator, co czyni je niezamiennymi i idealnymi do reprezentowania (symbolizowania) unikalnych dóbr cyfrowych

lub materialnych. Istotnym zagadnieniem poruszonym w rozdziale jest prawnorzeczowa kwalifikacja tokenów NFT. Doktorant bada ich status prawny jako dóbr cyfrowych powiązanych z innymi dobrami cyfrowymi lub materialnymi. Doktorant przedstawia także bardzo interesujące zagadnienie F-NFT, co do których wykazuje cechy instrumentów inwestycyjnych.

Rozdział VI rozprawy, zatytułowany „Wybrane problemy publicznoprawnej regulacji tokenów cyfrowych,” koncentruje się na analizie problemów związanych z regulacją prawną dynamicznie rozwijającego się rynku tokenów cyfrowych. Doktorant podejmuje próbę zidentyfikowania kluczowych problemów, jakie napotykają organy regulacyjne w obliczu szybko zmieniających się technologii oraz ewolucji zastosowań tokenów cyfrowych. Doktorant rozpoczyna od omówienia paradoksu regulacji tokenów cyfrowych. Polega on na trudności w pogodzeniu potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa i stabilności rynku z koniecznością zachowania innowacyjności oraz swobody działania uczestników tego rynku. Doktorant podkreśla, że nadmierna regulacja może hamować rozwój technologii, podczas gdy brak regulacji sprzyja niepewności prawnej i nadużyciom. Z pewnością interesujące byłoby określenie ram, w których możliwe jest znalezienie rozwiązań prawnych maksymalizujących korzyści społeczne z istnienia tokenów. Doktorant wskazuje również na problem transgranicznego charakteru obrotu tokenami cyfrowymi, który wymaga współpracy międzynarodowej w zakresie harmonizacji regulacji.

Kończące rozprawę podsumowanie syntetycznie streszcza najważniejsze wyniki procedury badawczej oraz przedstawia wnioski końcowe. Do najważniejszych należy postulat uznania dóbr wirtualnych za przedmioty praw podmiotowych bezwzględnych, co może nastąpić poprzez stworzenie nowego prawa bezwzględnego (własności wirtualnej) lub rozszerzenie istniejącego prawa własności. Wskazuje także na potrzebę reformy prawa, różniąc tokeny użytkowe i inwestycyjne oraz NFT, wskazując na prawnoautorskie skutki obrotu tymi ostatnimi. Ze względu na obszerność tematyki proponowane rozwiązania są jedynie kierunkowe, ale nie stanowi to wady pracy – tego typu przekrojowe opracowanie proponujące rozwiązania kierunkowe będzie służyć zapewnieniu spójności rozwiązań, o ile ustawodawca zdecyduje się je wprowadzić (a rozprawę przeczyta).

Na gruncie powyższych rozważań pragnę sformułować względem Doktoranta następujące pytania, na które będę oczekiwał odpowiedzi podczas publicznej dyskusji w trakcie obrony:

- Jaki wpływ na prawne aspekty obrotu tokenami ma i może mieć w przyszłości zastosowanie technologii dużych modeli językowych?
- Czy efekt związania może dotyczyć praw przyszłych?

- W jaki sposób należy ukształtować instytucje prawne, aby maksymalizować korzyści społeczne z płynące z istnienia tokenów cyfrowych?
- Czy tokeny użytkowe zawsze powiązane są z prawami względnymi?

5. Konkluzja

Rozprawa doktorska przedstawiona przez mgr. Macieja Langerę wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Podejmuje ona aktualny problem naukowy i rozwiązuje go.

Ze względu na powyższe uznaję, że przedstawiona rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie przedstawionego problemu naukowego, a tym samym spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim i może stanowić przedmiot dalszych czynności w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora.